21/08/2019

Ο τραπεζίτης που αγόραζε αρχαιότητες και τις δώρισε στο Αρχαιολογικό Μουσείο

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Ο Γρηγόριος Εμπεδοκλής γεννήθηκε στις 7 Οκτωβρίου 1861 στο Λονδίνο. Ήταν γιος του έμπορου και τραπεζίτη Πέτρου Εμπεδοκλή (1830-1906) και της Ευανθίας Τσιτσεκλή. Η οικογένειά του καταγόταν από τη Δημητσάνα Αρκαδίας, αλλά είχε μετακομίσει στη Σμύρνη μετά τα Ορλοφικά του 1770.

Στην αγγλική πρωτεύουσα έλαβε την εγκύκλια εκπαίδευσή του, παράλληλα με τη σπουδή της ελληνικής γλώσσας, με δάσκαλο τον λόγιο Ιωάννη Βαλέττα. Σε ηλικία 14 ετών εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Αθήνα, όπου ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στο Βαρβάκειο. Στη συνέχεια φοίτησε για δύο χρόνια στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ παρακολούθησε μαθήματα ιστορίας και αρχαιολογίας.

Από το 1880 εργάστηκε κατά σειράν, στην Ταχυδρομική Υπηρεσία, στην Τράπεζα Βιομηχανικής Πίστεως και το χρηματιστηριακό γραφείο του θείου του Μαρίνου

Κοργιαλένιου. Το 1886 συνέστησε δικό του τραπεζικό γραφείο στην οδό Αριστείδου 10, δίπλα από το Χρηματιστήριο, το οποίο άρχισε να αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς, σε εποχή οικονομικής κρίσης.

Το 1896 το γραφείο αυτό μαζί με το παραγγελιοδοχικό γραφείο του αδελφού του Αντωνίου Εμπεδοκλέους αποτέλεσε τον πυρήνα της Τράπεζας Εμπεδοκλέους ΟΕ. Στους δύο αρχικούς ομόρρυθμους εταίρους προστέθηκαν αργότερα ο εκ Τεργέστης έμπορος Δημήτριος Κοντουμάς και ο Δημήτριος Πετροκόκκινος, συγγενής εξ αγχιστείας του Γρηγορίου Εμπεδοκλή.

Το νέο τραπεζικό ίδρυμα, με αρχικό κεφάλαιο 2 εκατομμυρίων δραχμών (2000 μετοχές Χ 1000 δραχμές εκάστη), είχε την έδρα του στην οδό Αριστείδου 10, όπως και το σαράφικο του Γρηγορίου Εμπεδοκλή, και απασχολούσε 15 υπαλλήλους. Συμμετείχε και σε βιομηχανικές επιχειρήσεις, όπως το Στεατοκηροποιείον Φοίβος Ν. Θων και Σία και το Βυρσοδεψείο Μοσχάτου.

Το 1905 η Τράπεζα Εμπεδοκλέους μετατρέπεται από Ο.Ε. σε Ε.Ε. με επικεφαλής τους αρχικούς ομόρρυθμους εταίρους και κεφάλαιο 2,5 εκατομμυρίων δραχμών (2.500 μετοχές Χ 1000 εκάστη). Την ίδια χρονιά ανοίγει και το πρώτο υποκατάστημά της στον Πειραιά. Η ραγδαία ανάπτυξή της απαιτεί μεγαλύτερα κεφάλαια κι έτσι αποφασίζεται το 1907 η μετατροπή της σε ανώνυμη εταιρεία, με νέα επωνυμία Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος (Β.Δ/22/11/1907) και αρχικό κεφάλαιο 5 εκατομμυρίων δραχμών. Τη γενική διεύθυνση της νέας τράπεζας αναλαμβάνει ο Γρηγόρης Εμπεδοκλής. Στους μεγαλομετόχους της περιλαμβάνονται η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Αθηνών, ο τραπεζικός οίκος Ροδοκανάκη του Λονδίνου και η Τράπεζα Κοσμαδόπουλου του Βόλου. Σχεδόν αμέσως η Εμπορική Τράπεζα εισάγεται στο Χρηματιστήριο Αθηνών.

Τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής της, η Εμπορική Τράπεζα οργάνωσε τμήματα εξωτερικού συναλλάγματος, καταθέσεων και ταμιευτηρίου, εισπράξεων και δανείων επί χρηματογράφων και εμπορευμάτων, δικαστικό τμήμα και ανέλαβε την πρακτόρευση της γαλλικής ασφαλιστικής εταιρείας Φοίνιξ, ενώ χρηματοδότησε εισαγωγές και εξαγωγές σιτηρών, αποικιακών, ξυλείας, γαιανθράκων, υφασμάτων, σταφίδας, ελαιολάδου, καπνού και άλλων, ιδρύοντας υποκαταστήματα στον Πειραιά, στο Άργος, στο Ναύπλιο, στον Πύργο, στην Αμαλιάδα, στην Καλαμάτα, στην Πάτρα, στο Αίγιο, στην Κέρκυρα και αλλού.

Το 1914 συγχρηματοδότησε μαζί με την Εθνική Τράπεζα την Εθνική Ατμοπλοΐα Ελλάδος των αδελφών Εμπειρίκου, η οποία κυριάρχησε κυριάρχησε στο χώρο των υπερωκεανίων για 30 ολόκληρα χρόνια (1908-1937) και δανειοδότησε την Εταιρία Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου (μετέπειτα ΠΥΡΚΑΛ, νυν ΕΑΣ), με

σκοπό την παρασκευή «ακάπνου πυρίτιδος και πυρομαχικών των νέων όπλων του εθνικού ημών στρατού».

Το 1918 συμμετείχε στο μεγάλο πολεμικό δάνειο για την ενίσχυση της επικείμενης Μικρασιατικής Εκστρατείας. Το 1920 ο Γρηγόρης Εμπεδοκλής υπερηφανευόταν ότι η τράπεζά του είχε μεγαλώσει τόσο πολύ, ώστε διέθετε καταστήματα στη Λάρισα, στα Τρίκαλα, στα Χανιά, ακόμη και στη Μυτιλήνη. Το 1922 ίδρυσε στο Λονδίνο την Εμπορική Τράπεζα της Εγγύς Ανατολής (Commercial Bank of the Near East, Ltd), αποκτώντας μια ισχυρή βάση στη Βρετανία.

Το 1928 η Εμπορική Τράπεζα είχε γιγαντωθεί και μαζί με την Εθνική Τράπεζα, την Τράπεζα Αθηνών και την Τράπεζα Ανατολής κάλυπταν το 75% της ελληνικής τραπεζικής αγοράς. Το 1940 αριθμούσε 14 υποκαταστήματα στην Αθήνα, 4 στον Πειραιά και 36 στην υπόλοιπη χώρα. Μετά την είσοδο των γερμανικών στρατευμάτων στην Αθήνα (27 Απριλίου 1941), ο Γρηγόριος Εμπεδοκλής διέφυγε με την οικογένειά του στη Νότιο Αφρική. Προηγουμένως είχε αναθέσει τη διοίκηση της Εμπορικής στους Χρήστο Μουλάκη και Παναγιώτη Βαφειαδάκη, οι οποίοι θα αμφισβητηθούν από μερίδα των μετόχων. Η τράπεζα, πάντως, υπό τη διεύθυνσή τους προχώρησε σε σημαντικές επενδύσεις σε ακίνητα και μετοχές εταιρειών κατά τη διάρκεια της Κατοχής και το 1942 απέκτησε την πλειοψηφία των μετοχών της ασφαλιστικής εταιρείας Φοίνιξ.

Η απελευθέρωση βρήκε την Εμπορική Τράπεζα ακμαία και με πολλά περιουσιακά στοιχεία, αλλά ο ιδρυτής της Γρηγόρης Εμπεδοκλής δεν θέλησε να επαναπατρισθεί, δηλώνοντας ότι έχει αποχωρήσει από την ενεργό δράση. Παρέμεινε στη Νότια Αφρική, όπου άφησε την τελευταία του πνοή στο Κέιπ Τάουν στις 21 Αυγούστου 1951, σε ηλικία 89 ετών.

Κατά την διάρκεια της παρουσίας του στο τιμόνι της Εμπορικής Τράπεζας, ο Γρηγόριος Εμπεδοκλής ακολούθησε μια συντηρητική τακτική χορηγήσεων και επεκτάσεων. Αυτό σήμαινε ένα κάποιο περιορισμό της εκμετάλλευσης των κεφαλαίων και, αναλόγως, των αποδόσεων δηλαδή των κερδών της, συγχρόνως όμως και τη διαρκή διαθεσιμότητα της Τράπεζας για επωφελείς επενδύσεις, αφού πάντοτε υπήρχε ρευστό χρήμα για κάθε ανάγκη και βέβαια την διασφάλιση της όλης λειτουργίας της. Με αυτή την πολιτική του Γρηγορίου Εμπεδοκλή, η Εμπορική μπόρεσε να προσπεράσει χωρίς σοβαρό κλυδωνισμό δύο τραπεζικές κρίσεις που εξαφάνισαν πολλές τράπεζες, τέσσερις πολέμους (Α’ και Β’ Βαλκανικό, Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο και Μικρασιατική Εκστρατεία), δύο υπερπληθωρισμούς και τρία νομισματικά συστήματα.

Ο Γρηγόριος Εμπεδοκλής ήταν γνωστός διεθνώς ως συλλέκτης πολυτίμων αρχαίων αγγείων και νομισμάτων, τα οποία αγόραζε από δημοπρασίες στο

εξωτερικό. Το 1950 δώρισε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο 1.919 αγγεία και ειδώλια από διάφορες ύλες, χάλκινα κάτοπτρα και δακτυλίδια καθώς και γλυπτά. Το 1953, δύο χρόνια μετά το θάνατό του, οι κόρες του Σεμίραμις Βαφιαδάκη και Ευανθία Παπατσώνη, δώρισαν στο Νομισματικό Μουσείο τη σπουδαιότατη νομισματική συλλογή (3.840 αργυρές, 3.900 χαλκές και λίγες χρυσές και βυζαντινές κοπές) ικανοποιώντας την επιθυμία του πατέρα τους. Τέλος, το 1994 οι κληρονόμοι του Αντώνιος Βαφιαδάκης και Ροζαλία Φανουράκη παρέδωσαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο 119 ακόμη αρχαία αντικείμενα, που ανήκαν στη συλλογή του Γρηγορίου Εμπεδοκλέους.